

15.11.2016

Dnro 5246/4/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

VANKIEN PUHELINKESKUSTELUJEN LUOTTAMUKSELLISUUS

1

KANTELU

Kantelija arvosteli vankien puheluiden puuttuvaa yksityisyyden suojaa A:n vankilassa. Hänen mukaansa osaston käytävällä olevan puhelimen suojaksi tarkoitettu kupu ei takaa keskustelurauhaa. Muut vangit kuulevat puhelun sisällön, vaikka puhelun aikana käyttäisi normaalia puheääntä. Puhuja myös kuulee muiden vankien äänet. Kantelijan mukaan kupu voi toimia paikoissa, joissa sen on tarkoitus suojata puhujaa ohikulkijoilta, kuten linja-auto- tai rautatieasemilla. Vankilaolosuhteissa kupu ei kantelijan mukaan toimi.

2

SELVITYS

Vankien mahdollisuus käydä puhelinkeskusteluja muiden kuulematta on ollut esillä aiemminkin sekä A:n vankilan että muiden vankiloiden osalta. Kantelun johdosta rikosseuraamusalueen aluekeskukselle lähetettiin seuraavalainen selvitys- ja lausuntopyyntö.

"Kantelija on kirjoittanut yksityisyyden suojasta puhelujen aikana jo kaksi kertaa aiemminkin. Ensimmäiseen kanteluun oikeusasiamies Jääskeläinen totesi seuraavaa.

Suomen perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset turvaavat oikeutta yksityiselämään ja puhelinsalaisuutta. Lähtökohtana on, että puhelinkeskustelut ovat luottamuksellisia.

Rikosseuraamuslaitoksen rakennussuunnitteluohje (vankilasuunnitteluohje, ohjekortti 092-1026, 30.6.2011) lähtee siitä, että vankien puheluita varten osastolla on puhelinkoppi. Ohjeen lähtökohta on siis selvästi, että vanki voi hoitaa puhelunsa luottamuksellisesti ulkopuolisten kuulematta. Ohje on kuitenkin tarkoitettu ensisijaisesti uudisrakentamiseen, minkä lisäksi sitä voidaan käyttää peruskorjaukseen soveltuvien osien. Ohje ei siten suoraan koske [A:n vankilan nimi poistettu] vankilaa.

Saadun selvityksen mukaan puhelimen ympärillä oleva kupu estää puheen kuulumisen muille, jos vanki puhuu normaalilla puheäänellä. Minulla ei ole perusteita katsoa, että puhelimen sijoittelu tai suojaustapa olisi lainvastainen. Ymmärrän silti kantelijan näkökulman ja huolen siitä, että kupu ei täysin estä puheen kuulumista sen ulkopuolelle ja että keskustelua voi olla mahdollista seurata ainakin, jos muut vangit "nojailevat seiiniin odotellen puhelinoittovuoroaan" kuten kantelija kirjoittaa. Kantelijan mukaan esimerkiksi [B:n vankilan nimi poistettu] vankilassa puhelun luottamuksellisuus on turvattu rakentamalla puhelinkoppi.

Nyt kannelleen vangin lisäksi muutkin vangit ovat viime vuosina esittäneet [A:n vankilan nimi poistettu] vankilan osalta vastaavia näkemyksiä siitä, että kupu ei riittävästi takaa puhelinkeskustelun yksityisyyttä (ainakin dnrot 1080/4/11, 1899/4/12 ja 3500/4/12). Olen myös nähin kanteluihin antamissani vastauksissa todennut, että [A:n vankilan nimi poistettu] vankilan ei voitu osoittaa menettelleen lainvastaisesti. Korostan kuitenkin vangin mahdollisuutta luottamukselliseen puhelinkeskusteluun ja vankilan osuutta tämän takaamisessa esimerkiksi siten, etteivät muut vangit odota puheluvuoroaan kuuloetäisyydellä." (OA Jääskeläisen päätös 23.4.2013, dnro 852/4/13)

Vankilan johtaja oli edellä selostetun lisäksi todennut asiaan dnro 852/4/13 annetussa vankilan selvityksessä, että osaston vartijan tehtävänä on puuttua kaikkeen häiriökäyttäytymiseen osastolla, myös kovaääniseen keskusteluun käytävillä tai puhelimen lähellä tapahtuvaan asiattomaan oleskeluun. Toimenpiteenään asiaan oikeusasiamies saattoi käsityksensä puhelinkeskustelun luottamuksellisuudesta [A:n vankilan nimi poistettu] vankilan tietoon.

Toisessa kantelussaan kantelija kertoi, ettei asiaan dnro 852/4/13 annettu vankilan selvitys siitä, kuinka puhelimen ympärillä oleva kupu suojaa, pidä paikkaansa. Kirjeen mukaan vangin puhelun kulun pystyy tai joutuu kuuntelemaan jopa sellistä asti silloinkin, kun ovet ovat lukittuina, ellei radio tai televisio ole sellissä samaan aikaan päällä. Tähän kirjoitukseen oikeusasiamies totesi, että puhelinkuvun suojaavuus voidaan selvittää Riihimäen vankilan tarkastuksen yhteydessä.

[A:n vankilan nimi poistettu] vankilan 2.6.2015 tehdyllä tarkastuksella on käyty D3- ja D2t-osastoilla. Kantelijan kanteluhetkiselällä osastolla D4e ei ole käyty. D-osastoista voidaan kuitenkin tarkastushavaintojen perusteella todeta yleisesti, että osastojen käytävät ovat kapeat, selvästi kapeammat kuin [A:n vankilan nimi poistettu] vankilan joillakin muilla osastoilla. Näin ollen käytävässä oleskeleva henkilö voi olla varsin lähellä puhelimesta puhuvaa vankia. Erään [A:n vankilan nimi poistettu] vankilaa koskevan kantelun yhteydessä tuli esiin myös, että käytävällä käyty keskustelu voi kuulua suljettuunkin selliin, koska sellissä olleen kantelijan havainnot vastasivat käytävältä tallentunutta valvontakameratallennetta.

Jo päätöksessä 23.4.2013 oikeusasiamies totesi ymmärtävänsä kantelijan huolen siitä, että kupu ei täysin estä puheen kuulumista sen ulkopuolelle ja että keskustelua on mahdollista seurata ainakin, jos muut vangit odottavat käytävällä puheluvooroaan. Sittemmin tehdyt tarkastushavainnot ja kantelujen kautta saatu tieto tukevat kantelijan väitettä, että puhelujen yksityisyyden suoja on heikko.

Yksityiselämän suojaa koskevassa perustuslain 10 §:ssä todetaan nimenomaisesti, että kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Vangilla on oikeus puhelimen käyttöön. Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että puhelun luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangille. Esimerkiksi [C:n vankilan nimi poistettu] vankilan osalta on todettu, että vankien käyttöön osoitettu puhelinlaite tulee sijoittaa ja asentaa niin, että normaaliääninen puhe ei kuulu vartijoiden toimistoon tai muille ulkopuolisille (OA Jääskeläisen päätös 30.11.2011, dnro 3507/4/10). Apulaisoikeusasiamies Pajujan näkemys on, että vankien tulee voida käydä puhelinkeskustelunsa ulkopuolisten kuulematta.

Puhelujen luottamuksellisuuden suojassa vaikuttaa olevan [A:n vankilan nimi poistettu] vankilassa ongelma laajemminkin kuin kantelijan osaston D4e osalta. [A:n vankilan nimi poistettu] vankilaan 17.11.2015 tehdyllä tarkastuksella todettiin, että vierailuilla F-osastoilla ei ollut puhelimen suojana edes puhelinkupua, ja kuten todettua, kupukaan ei riittävästi estäne puheen kuulumista sen ulkopuolelle.

Vankilan selvityksessä asiaan dnro 852/4/13 ilmoitettiin, että vartijoiden tulee puuttua käytävällä oleskeluun. Ilmeisesti näin ei kuitenkaan aina tapahdu. Oleskelun rajoittaminen voinee olla ongelma senkin vuoksi, että sellien ovet ovat joillakin osastoilla auki varsin lyhyen ajan, jolloin vankien täytyy kulkea käytävässä voidakseen hoitaa monenlaisia asioita. Joissakin vankiloissa yksityisyyden suoja on taattu rakentamalla puhelinkoppeja käytävälle. Tarkastushavaintojen mukaan näin on tehty ainakin [D:n vankilan nimi poistettu] vankilassa. Kantelijan vuonna 2013 kertoman mukaan myös [B:n vankilan nimi poistettu] vankilassa puhelun luottamuksellisuus oli turvattu rakentamalla puhelinkoppi. Eräs keino vangin puhelun luottamuksellisuuden takaamiseksi ovat vankipuhelujärjestelmän uudistamisen jälkeen esillä olleet niin sanotut handsfree-sankaluurit eli bluetooth-kuulokkeet. Niiden käyttötarve on pääosin liittynyt järjestelmän ominaisuuteen katkaista siirtyvä puhelu, mutta niiden avulla voidaan varmistaa myös, etteivät henkilökunta ja muut vangit kuule puhelua, koska vanki voi kuulokkeiden avulla käydä puhelun sellissään.

Apulaisoikeusasiamiehelle tulee toimittaa selvitys ja lausunto siitä, miten [A:n vankilan nimi poistettu] vankilassa esiintyvät ongelmat puhelun luottamuksellisuuden suojan suhteen aiotaan ratkaista. Selvityspyyntö koskee koko vankilaa, ei vain mainittuja osastoja.

Pyydän lähettämään selvityksen ja lausunnon sekä palauttamaan asiakirjat viimeistään 22.4.2016."

A:n vankilan selvitys ja rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto ovat liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Saatu selvitys ja lausunto

Rikosseuraamusalueen aluekeskuksen kiinteistöpäällikkö ja turvallisuuspäällikkö tekivät A:n vankilaan katselmuksen tarkoituksena selvittää, miten vankien puheluiden yksityisyyden suo-

jaa voitaisiin parantaa ja voidaanko vankilan joillekin tai kaikille vankiosastoille rakentaa puhelinkopit. Tämä näyttäisi olevan mahdollista osastoilla A, F ja C, mutta D-osastoille kiinteän puhelinkopin rakentamisen ei turvallisuussyistä käytävän kapeuden vuoksi katsota oleva mahdollista.

A:n vankilan johtaja on todennut muun muassa, että vankiloiden puhelinjärjestelmä on keskushallintoyksikön hankkima ja kehittämä ja että suljettujen vankiloiden puhelimet on pääsääntöisesti sijoitettu osastojen käytäville, jolloin samat viestinnänsuojan tarpeet ovat monessa vankilassa.

Tarkempien yksityiskohtien ja rikosseuraamusalueen asian parantamiseksi esittämien mahdollisten vaihtoehtojen osalta viitataan tämän päätöksen liitteenä oleviin selvitykseen ja lausuntoon.

Lausuntonsa mukaan aluekeskus jatkaa yhdessä A:n vankilan kanssa vankipuhelujen yksityisyyden parantamiseksi parhaan vaihtoehdon ja sen toteutustavan selvittämistä.

Selvitys- ja lausuntopyynnössä yhtenä vaihtoehtona mainittujen niin sanottujen hands-free-sankaluurien käyttämisen on todettu olevan mahdollista vain yhdessä gsm-puhelimen kanssa. Näin ollen niitä ei ole mahdollista käyttää osastojen vankipuhelimissa.

3.2

Kannanotto

Kuten selvitys- ja lausuntopyynnöstä käy ilmi, laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että puhelujen luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangeille. Nähdäkseni A:n vankilan tulisi ryhtyä asiassa toimenpiteisiin. Kanteluun annetun selvityksen ja lausunnon mukaan parhaan vaihtoehdon ja toteutustavan selvitystä onkin ollut tarkoitus jatkaa.

A:n vankilan johtaja otti esiin, että kyseessä on valtakunnallinen ongelma. Olen tarkastuksillani kiinnittänyt huomiota tähän. Myös vangit ovat ottaneet asian esiin sekä kanteluissa että tarkastuksilla käydyissä keskusteluissa. Joissakin vankiloissa puhelimiin suojaus on ollut kunnossa ja joissakin vankiloissa on ilmoitettu ryhdyttävän tarkastushavaintojen perusteella toimenpiteisiin. Esimerkiksi E:n vankila on syyskuussa 2016 ilmoittanut, että läpinäkyvillä ääntä eristävillä väliseinillä on tarkoitus rakentaa vankipuhelimiin ympärille puhelinkopit.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen, että myös vangeilla tulee olla mahdollisuus käydä puhelinkeskustelunsa luottamuksellisina, A:n vankilan tietoon.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi myös rikosseuraamusalueen aluekeskukselle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Pyydän A:n vankilaa ja rikosseuraamusalueen aluekeskusta ilmoittamaan minulle viimeistään 28.2.2017, mihin toimenpiteisiin asiassa on aluekeskuksen 18.4.2016 antaman lausunnon jälkeen ryhdytty.